

Virginia Woolf Orlando | Maailmankirjat

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI (8.2.2015)

Orlando (1928) on hauskin teos, mitä Woolf on kirjoittanut. Hän paisuttelee ja parodioi siinä kirjallisia tyylejä eri aikakausilta, ja liittää ne 400 vuotta pitkään elämäkertaan Orlandosta. Mammuttimainen sankari, joskus Rolandiksikin suomennetun ritarin mukaan. Woolfin *Orlando* on kirjailijaksi ja naiseksi tulemisen seikkailu läpi Englannin historian. Renessanssiajan nuorukainen aloittaa teoksensa laatimisen tammipuun alla, ja sama ihminen saa sen viimein valmiiksi naisena 1928 Lontoossa.

Woolf kirjoitti jo vuosisadan alussa siitä, minkä feminismi löysi sitten 1970-luvulla. Hänen esseensä *Oma huone* käsitteli itsenäisen, kirjoittavan naisen mahdollisuuksia – keskeisin niistä on oma raha ja huone. *Orlando* on omalla hilpeällä tavallaan naisromaani: sankari on englantilaisen kulttuurin ruumiillistuma, joka 1700-luvulla alkaa muuttua naiseksi.

Romaani on omistettu Virginia Woolfin rakastajattarelle Vita Sackville-Westille. Onkin sanottu, että *Orlando* on kirjallisuushistorian viehättävimpiä rakkauskirjeitä. Siinä kirjailija kuljettaa rakastettuaan läpi vuosisatojen sukupuolta vaihtaen, pukien hänet eri aikakausien symboliksi.

Orlandon elämäkerta on kuin sukuhistoria: tapaamme hänet reippaana renessanssin nuorukaisena Elisabethin ajan Englannissa. Tapaamme hänet synkkänä ja mystisiin näkyihin vaipuneena kartanossaan 1600-luvun alkupuolella. Tapaamme hänet naimisissa olevana suurlähettiläänä Turkissa, jonka verinen kansan nousu tapahtuu myös hänen ruumiissaan – ja Orlando huomaa olevansa muuttumassa naiseksi. Tapaamme hänet 1700-luvun valistuksen henkeen tutkimassa omaa kehoaan, tapaamme hänet tuon ajan Lontoon kirjallisuudessa piireissä, joskus mieheksi pukeutuneena. Tapaamme hänet 1800-luvun viktoriaanisessa Englannissa, jolloin julkinen siveys ja yksityinen sänkykamarielämä poikkesivat jyrkästi toisistaan. Aikakausi vaati Orlandoa menemään naimisiin ja samaan henkeen hän löysi sielunkumppanin. Lopulta 1900-luvun alussa hänestä tulee äiti ja hän julkaisee ensimmäisen teoksensa.

Woolf kirjoitti kirjan nopeasti, lähes vuodessa, iloisella otteella. Hän itse on sanonut romaaniaan lähinnä vitsiksi, verrattuna suuriin tajunnanvirtaromaaneihin *Mr. Dalloway*, *Aallot ja Majakka*. *Orlando* on kevyt ja taitavien aikakausipastissien leikki. Kieli ja tyyli vaihtuvat aikakauden mukaan. Woolf leikki suvereenisti erilaisilla tyyleillä, tunteilla ja kielikuvilla.

Aikakauden vaihtuessa Woolfin tekstissä vaihtuu kaikki: Orlandon persoonallisuus, moraalit, elämänmuoto, tyyli sekä säätö. Elisabethin ajan Englannissa auringonlaskut ovat punaisempia kuin koskaan satoi rankasti tai ei lainkaan. Aurinko porotti tai oli pimeää. Runoilijat kirjoittivat, kuinka ruusut lakastuivat ja kuinka hetket olivat lyhyitä. Rakastaja rakasti ja lähti. Tyttö oli ruusu joka kukoisti hetken ja se hetki oli lyhyt. Sitä aikaa leimasi kukoistuksen ja katoavaisuuden tunne.

Orlando kokee lyhyen renessanssimaisen onnen karnevaalien aikaan Lontoossa, Thames-joen jäällä. Aluksi Orlando luuli venäläistä prinsessaa samanlaiseksi pojaksi kuin hän itsekin. Sukupuolinen häilyvyys oli jo osana tätä ensirakkautta.

Viktoriaanista aikaa Woolf inhosi, sen ajan henkeä hän kuvaa suurena pilvenä. Silloin satoi aina, ja kun aurinko paistoi, ilma oli niin veden kyllästämää että auringon kirkkaus murtui. Kosteus tunkeutui kaikkialle huoneisiin, joissa sisustus muuttui raskaaksi. Kosteus tunkeutui runouden kieleen, jossa adjektiivit turposivat kohtuuttomiksi. Kosteus tunkeutui naisen kohtuun, niin että hänen elämästään tuli sarja synnytyksiä. Kosteus tunkeutui miehen ja naisen suhteeseen, seurustelusta katosi leikki, se muuttui raskaaksi.

Kun viktoriaaninen aika vaihtui moderniksi ajaksi, pilvet kutistuivat ohueksi kaasuksi, taivas näytti tehdyn metallista. 1900-luvun teknologian läpimurtoa Woolf kuvasi mekaaniisuuden ja kutistumisen ajaksi: välimatkat pienenevät, mutta samalla kutistuivat myös elämykset. Orlando ajeli autolla ja kävi tavaratalossa ostamassa lakanoita kaksoisvuoteeseen.

Orlando on kirjoittaja. Hän kirjoittaa läpi vuosisatojen yhtä ainoaa luonnon ylistystä: Vanha Tammipuu -runoelmaa. Teos on kirjoittamisen kulttuurihistoriaa sikäli, että Orlando oli mies niinä aikoina kun vain mies saattoi kirjoittaa. Hän muuttui naiseksi vasta kun naisenkin luova toiminta tuli mahdolliseksi Englannissa, restauraatio-aikaan.

Orlando ei kuitenkaan ole traaginen tarina naisesta, joka olisi ollut satoja vuosia puristetuna miehen muottiin. Miehenä Orlando oli täysin tyytyväinen miehen vapauteen, eikä kokenut että hänestä jäisi joitain puolia pimentoon.

Sukupuolesta tuli ongelma Orlandolle vasta kun hän oli nainen. Hänen on vaikea hyväksyä 1700-luvun Englantia, joka valituksesta huolimatta syrji naisia. Orlando oli tottunut tekemään mitä haluaa, ja nyt se kiellettiin, ja hänen täytyi keskittyä harjoittelemaan mielilyttämisen taitoja. Viktoriaanisen ajan Englannissa hän sai tyytyä vain kaatamaan teetä herroille, ja kysymään miten he teensä haluavat: sokerin kanssa vai ilman.

Orlando oli kauhistunut huomattessaan, kuinka vähän miehet todella arvostivat naisia. Pääasiassa he vain marssivat, taistelevat, kantavat arvomerkkejään ja keikailevat voittaakseen naisen joltain toiselta mieheltä.

Woolfin maailmassa ihmiset eivät olleet joko miehiä tai naisia, vaan kaikkiin sekoittui sekä feminiinisiä että maskuliinisia piirteitä. Lopultakaan Orlando ei ole vain mies tai nainen, samanlaisia ovat myös kaikki hänen rakastettunsa.

Naimisiin Orlando menee vasta henkilön kanssa, jossa on maskuliinisia ja feminiinisiä ominaisuuksia sopivasti suhteessa hänen omiin piirteisiinsä. Näin Woolf leikki ikuisena pidetyn miehisyyden ja naisellisuuden kustannuksella. Orlandossa sukupuoli on lopultakin pelkkä pukeutumistapa, tyyli.

Orlando kehittää feminististä historiaa, ja Woolf tekee sen hauskasti ja kevyesti Lukijan kirja jättää ihmettelemään sitä, miten hauskoja ovat nuo roolileikit miesten ja naisten puuissa.

Virginia Woolf *Orlando*, v. 1928, suom. Kirsti Simonsuuri, Kirjayhtymä 1984.